

INDEKS KNJIGA

gom licu jednine senči tekst prisnim elegičnim prelivima, srećno korespondirajući s porukom i sadržinom ove tužne povesti.

Pustošno prisustvo smrti i ništavila u ovoj knjizi ima, na žalost, još jedan vid. Očito je da je *Fedor* umnogome žrtva piščeve tragične žurbe i nečije nebrige — brojne jezičke, stilske i pravopisne nekorektnosti dovode u pitanje i uveliko obezvređuju jednu autentičnu književnu sliku sveta.

Sveta u kome je Milan Jurković ipak stigao da ostavi svoj znak. Ipak stigao, prethodno smrt.

Slavko Gordić

RAJKO PETROV NOGO:

»ZVERINJAK«

»Svetlost«, Sarajevo 1972.

Prošlo je već pet godina otkako je, 1967, izašla prva knjiga pesama Rajka Petrova Noga. Da se ovaj mladi pesnik, jesenjinovski buntovno-setni student, dokazao, govori drugo izdanje *Zimomora*, 1969, što je samo po sebi mali kuriozitet za naše prilike. Kad je pesnik najavljivao svoju drugu knjigu, *Zverinjak*, pitali smo se koji su mu putevi, posle *Zimomora*, ostali otvoreni, jer se neke pesme samo jednom u životu mogu napisati. Pesniku je jedna vrsta inkantacije očito bila veoma bliska, nije mogao da se odvoji od nje, čak ni u *Zverinjaku*, koji je imao dosta vremena da nastane. Ipak se mora reći da druga Nogova knjiga u nečemu se bitno odvajala od zvukova *Zimomora*, što bismo mogli definisati kao pokušaj da se iz angažmana poezije iskristališe nešto pozitivno.

Nogo je, bez sumnje, u oba slučaja objavio ne zbirke već knjige pesama, i po unutrašnjoj, semantičkoj, uvrštenosti pesama, i po spoljašnjoj, kompozicionoj, povezanosti pesama u celinu knjige. Jedna od karika u komponiranju knjige je i završna pesma i u prvoj i u drugoj knjizi. Finale *Zimomora* je *Moj slučaj*, u kojem »jedini smisao je samotna, peške i uz maticu reke«, dok u *Zverinjaku* se pesnikov put saznavanja sveta završava u kontemplaciji pesme *Iz pazuva boga*:

*Iz pazuva boga
zainat tad sine,
čekan niotkuda,
lep i nedostizan,
na sve spreman netom —
trn
koji je sebe
prevazišao
cvetom.*

Svetozar Koljević je, u belešci uz knjigu, rekao da su ovi stihovi pesnička suma Nogovog saznavanja sveta. Očito, metaforična slika, koja je sama po sebi cela lepa, pa još korespondira sa celom pesnikovom poetikom. Ta korespondencija na neki način prigušuje odjek nekih davnijih poetika u ovoj pesničkoj slici, recimo simbolističkih. Bilo je u novijoj srpskoj poeziji pesnika koji su svojim pevanjem uspostavljali problem trajanja u pesmi i kroz pesmu, pesnici sasvim oprečne semantičke orijentacije od Rajka Petrova Noga. I sada se taj ton, tako nezanemljiv da može da izgleda periferan, javlja i u drugoj Nogovoj knjizi. No on je značajan, jer, iako samo naznačen, označava sintezu jednog bitno drukčijeg trajanja, i čini nam se beznačajnim ako je to samo privremena sinteza, i što joj se pomalo ruga. Značajno, a pomalo i simptomatično je što je pesnik do nje došao. Pomalo, kao izneveravanje samog sebe, onog iz *Moje slučaja, Rajkovanja*. »Tvoje je da koračaš«, gromko je govorio pesnik; i taj pesnik za trenutak je stao. Napred se u izvesnim pravcima nije moglo, neki putevi su prestali da budu osmišljeni. Dinamici vremena suprotstavljena je jedna izvesnost iskonu, jedno stišavanje čovekovog govora u kontemplaciji. On će se takvom, egzistencijalnom stavu, kao uzgred, narugati u pesmi *Zatvori svoje okno i piši ovu pjesmu*:

*Za nešto dostojnije zar nisi kadra,
mladosti moja sramna?*

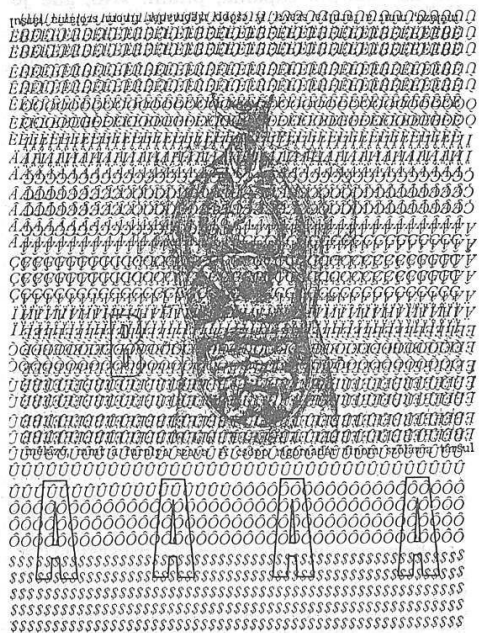
Zatvorivši svoje okno, sa kojeg su mu vidici možda postali odveć nedogledni, pesnik je napisao pesme, nekoliko pesama. Na osobit način se u njima »spustio u život«: pronašao je sebe u nekom svetu uspostavljanja trajnijih egzistencijalnih vrednosti, bez mistifikacija prolaznog i površinskog. Polari-zacija *modusa existendi* na trajanje u dionizijskoj prirodi i urbanoj sredini još uvek nema kod Noga onaj pravi dignitet, još uvek je na mahove površinska. Iscrpljuje se u nebitnom, i na jednoj i na drugoj strani. I po pravilu se to dešava na onim mestima koja su odveć konkretno alegorijska, kakva srećemo u ciklusu *Zverinjak*. Nogov bestijarij nije bogat, a ni jak, međutim, on nije ni težio da prikaže stanje istinske bestijalnosti. Nije išao do životinjske prisutnosti, zadovoljio se funkcijom parabole koju pruža određena alegorijska slika. Njegove pesme o zverima su skaske o žutokljuncu, lasici, krtici, daždevnjaku i prisutnost tog sveta u svetu pesnikovih duševnih egzortacija nije metaforički ostvarena, već kao alegorija nedvosmisleno se vezuje za ljudske tipove pomerene iz objektivnosti jedne društvene apstrakcije. Nogova alegorija govori da upravo ta pomenenost bića čini egzistencijalni rasap jedne stvarnosti, i u tome je angažman njegove poezije. Biološki čin, koji ima snagu da zacrta jednu stvar-niju egzistencijalnu moru, odlučujući je ponajviše u pesmi *Među zverima*. Konkretno se tu uliva u nešto opštije i dubinski stvarnije, nešto što se uvek iznova događa, a nema opipljivije stvarnosne dimenzije. Verujemo da nije poza, kod pesnika koji inače nije sasvim imun na poze, razorna lepota pesničke slike »lepe, gotovo vitke, smrti divokoze u suroj strani«. Svakako nije, jer je pesnik ovde ostavio prostor niskog tj. banalnog svakodnevnog, i pošao u planine, tj. u prostor jednog dionizijski večnog događanja. Postoje, naime, u Nogovoj poeziji dva plana događanja, jedan niži, predstavljen određenom silovitom plahošću bića, a sada pomalo i rezignacijom, kojoj u suštini podleže svaka alegorija, i jedan viši, tematski i značenski podignut u planinski prostorni red, »sred timor-divljine«, čiju prikladnost možemo smatrati granicom prema nestajanju i nestanku. Takvu egzistencijalnu poziciju mogli bismo definisati pesmom *Izvan sveta*:

*Stoji li izvan sveta
ubogi onaj dom?*

Po rasapu vremena, propadanju u magli nepostojanja i gubljenju svojstva »bivšeg dečaka« ne može se osporiti takvo određivanje pesnikovih intencija. Ovako je njegov otpor prema besmislu plodotvorniji, u veličanju elemenata iskonu, od otpora prema društvenim konvencijama nekih pesama iz prve i druge njegove knjige, po kojima će se Nogo najviše spominjati. Mi nikako ne osporavamo značaj tih pesama i vidimo ga u tome što je u njima Nogo izabrao ono što ne voli da sam ne bi bio izabran. Ali nije našao smirenje. Što dokazuje njegovo povremeno odsustvovanje iz vremena u pesmama *Među zverima*, *Brazda nespokoja tj. brazda smrti*, *Idila*.

Rešenja dramatičke života nije našao, mada je njegovo traženje ontološki bitnije u *Zverinjaku*, no u *Zimomori*. Doduše, nekakvo rešenje postoji, — u prevazilaženju trna cvetom — do kojeg su dospeli toliki pesnici pre njega. Možda će se ta metafor-ska odrednica malo spominjati u vezi sa Rajkom Nogom, možda će Rajko Nogo u svesti vremena postojati kao pesnik gorštackih pejzaža, iako su oni scenerija za jedno bitnije događanje, i možda će njegove alegorije na pomerene društvene norme one pesme koje zacrtavaju granične situacije postojanja (kao što je lirski izraz u *Zimomori* prekriven retorskim i mladalačkim *Sturm-und-Drang*-om). Ali takve situacije u *Zverinjaku* postoje i njihovo postojanje potkrepljuje tvrdnju Svetozara Koljevića da je ovo »jedna od nekoliko knjiga našeg vremena i jezika koje imaju šansu da traže«

Mihailo Harpanj

zoltan madar

MILAN JURKOVIĆ: »FEDOR« Matica srpska, Novi Sad, 1972.

Milan Jurković nije doživeo da vidi svoju knjigu. Smrt je pretekla *Fedora* za nekoliko sudbonosnih dana. Život se, po ko zna koji već put, drastično upleo u literaturu namećući joj svoj surovi i bespogovorni nalog, svoju logiku i svoj besmisao. Tako je smrt dvostruko obeležje ove knjige: *Fedor* je zatiče, bačen u njen prostor, i donosi kao temu.

Jer smrt je, doista, na svakoj stranici, nad svakom stranicom Jurkovićeve knjige, smrt i ono što je najavljuje: bolest, ubogost, ludilo, mrak i sunovrat alkoholizma. Svaka od jedanaest priča otvara po jedan vidik u nesvet, u svet zla. U svakoj od ovih priča život se drži o tankim, pretankim nitima, i kida, neutješno. Milan Jurković je bio (i mogao biti) pesnik čemera i jada, patnje dečje, staračke i beskućničke i prokletstva onih koji ne nalaze snage da same sebe pobede.

Nema, međutim, u ovim pričama gorčine. Plemenita neka samilost (nimalo sentimentalna ni plaćevna) baca svoje odleske ne samo na stradalnike, već i preko ruba patnje, tamo gde počinje sreća, pa i tašta bahatost. Iako bi im zlo o kome svedoče nalagalo optužbu i anatemu, ove pripovetke odišu jednom retkom svepraštajućom dobrotom. I sadrže, uprkos svemu, nadu u ostvarivost jednog ljudskijeg sveta.

Kako u tematskom i značenskom pogledu, tako su Jurkovićeve priče i na planu stvaralačkog postupka u znaku providne, čitljive jednosmernosti. Klasična naracija, s izvesnim elementima bihevorističke bezličnosti, stanovite blisku »multoj tački«, ujednačen tempo kazivanja — to su glavna obeležja Jurkovićevog načina pripovedanja. Tek u poslednjoj priči (*Fedor*), koju čini šest fragmenata, pripovedačev ugao i ton poprimaju drukčije osobine: pripovedanje u dru-